

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

FEATURES INHERITANCE BY WILL UNDER THE LEGISLATION OF FOREIGN COUNTRIES

Анікіна Г.В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова

У статті розглянуто особливості правового регулювання спадкових відносин. З'ясовано, що інститут спадкового права в системі країн англосаксонської та континентальної правової системи розуміється по-різному. У країнах англосаксонської правової системи даний інститут розуміється як система норм, які регулюють відносини, пов'язані з виконанням адміністратором функцій «особистого представника» померлого. Спадкоємці отримують від розпорядника свої частки майна після того, як будуть проведені розрахунки з кредиторами померлого.

Зроблено висновок, що спадкування за заповітом відіграє провідну роль у всіх закордонних країнах, а спадкування ж за законом застосовується лише за умови, коли спадкодавець не залишив заповіту.

Окреслено основні відмінності, наявні у правовому регулюванні спадкування за заповітом у законодавствах різних держав щодо: підстав спадкування, форми та змісту заповіту, заповідальної дієздатності громадянина, скасування заповіту.

З'ясовано, що заповіт у країнах континентального права має більш публічний характер. Водночас у державах англосаксонської системи він має більш особистий характер. Саме із цієї причини в цих державах достатньо посвідчення заповіту свідками.

У законодавстві закордонних країн відрізняється вік, із якого фізична особа може скласти заповіт. Різним є підхід стосовно можливості складання одного заповіту кількома особами (спільного заповіту). Неоднаково виражається у праві різних країн принцип свободи заповіту. Зазвичай він обмежується на користь сім'ї спадкодавця.

У законодавстві різних країн інтереси сім'ї спадкодавця забезпечуються за допомогою різних правових інститутів «права на обов'язкову частку» та «права на резерв». Зроблено висновок, що за реалізації права на обов'язкову частку виникає багато проблем, наприклад: інші спадкоємці можуть заперечувати щодо виділення такої частки; у встановлених законом випадках суд, урахувавши певні обставини, може зменшити розмір обов'язкової частки тощо. Зазначено переваги «права на резерв» як засобу охорони інтересів сім'ї спадкодавця.

Ключові слова: законодавство зарубіжних країн, спадкове право, спадкові відносини, спадкування за законом, спадкування за заповітом, заповіт, підстави спадкування, заповідальна дієздатність, спадкоємці, право на обов'язкову частку у спадщині.

The article considers the features of legal regulation of inheritance relations. It was found that the institution of cage law in the system of countries of the Anglo-Saxon and continental legal systems is understood differently. In the countries of the Anglo-Saxon legal system, this institution is understood as a system of norms governing relations related to the performance by the administrator of the functions of the "personal representative" of the deceased. Heirs receive their shares of property from the manager after settlements with the creditors of the deceased are made.

It is concluded that inheritance by will plays a leading role in all foreign countries, and inheritance is legally applied only if the testator has not left a will.

The main principles of law are derogated from the legal regulation of recession beyond the law in the laws of the other powers: the state of decline, the formation of the law, and the rest of the world.

It's explained that I will request continental law to be of a more public nature. At the same time, the powers of the Anglo-Saxon system of wines were more special in character. For the very reasons of these powers, there is a great deal of dedication to the order of witnesses.

In the legislation of foreign countries, the age at which an individual can make a will differ. The approach regarding the possibility of drawing up one will by several persons (joint will) is different. The principle of freedom of will is unequally expressed in the law of various countries. Usually it is limited in favor of the testator's family.

In the laws of different countries, the interests of the testator's family are ensured through the various legal institutions of "right to an obligatory share" and "right to reserve". It is concluded that when exercising the right to an obligatory share, many problems arise, for example, other heirs may deny the allocation of such a share; in cases established by law, the court, subject to certain circumstances, can reduce the size of the mandatory share. The advantages of the "right to reserve" are noted as a means of protecting the interests of the testator's family.

Key words: legislation of foreign countries, inheritance law, inheritance relations, inheritance by law, probate inheritance, testament, grounds for inheritance, testamentary legal capacity, heirs, right to obligatory share in inheritance.

Постановка проблеми. Характерною рисою сучасного світу є інтеграційні процеси, які зачіпають найрізноманітніші сфери міжнародного та внутрішньодержавного життя. Переміщення населення з однієї країни в іншу є причиною виникнення різного роду правовідносин, серед яких значне місце посідають відносини спадкування.

Кількість спадкових справ за участю іноземців збільшується з кожним роком. У сучасному світі основними чинниками, що сприяють виникненню спадкових відносин з іноземним елементом, є: шлюби з іноземцями, набуття подвійного громадянства, міжнародні інвестиційні процеси, економічна і лінгвістична пов'язаність регіонів тощо.

Плюралізм правових систем пов'язаний із національними правовими традиціями кожної окремої країни, які значною мірою позначились і на правовому регулюванні

спадкових правовідносин. Ці особливості зумовлені історичними, економічними, релігійними, моральними, культурними, соціальними й іншими чинниками.

Дослідження, що стосуються вивчення закордонного досвіду правового регулювання спадкових відносин, зумовлюються потребами вирішення проблемних питань, які виникають у спадковому праві України. Детальний аналіз міжнародно-правових норм у зазначеній сфері суспільних відносин дасть змогу запропонувати конкретні зміни щодо вдосконалення національного законодавства у сфері правового регулювання спадкових відносин.

Стан опрацювання проблематики. Питання спадкового права закордонних країн досліджувались багатьма вченими-правознавцями, серед яких М.Ю. Барщевський, Є.А. Васильєв, О.В. Гренкова, Г.К. Дмитрієва, О.Ю. Заїка, В.В. Залеський, О.О. Кармаза, А.С. Комаров, М.І. Кулагін, В.П. Мозолін, О.В. Ракул, Ю.О. Шилохвост,

Г.С. Фединяк, Л.С. Фединяк, С.Я. Фурса, Є.І. Фурса, К.К. Яічков, Ю.О. Заїка, О.О. Первомайський та інші.

Метою статті є вивчення правового регулювання спадкування за заповітом у закордонних країнах, формування пропозицій запозичення позитивного світового досвіду в національне законодавство України.

Виклад основного матеріалу. Кожна держава, незалежно від типу правової системи, має специфічні особливості регулювання спадкових відносин.

Основні розбіжності в урегулюванні спадкових відносин полягають у тому, що інститут спадкового права в континентальній праві й у країнах загальної системи права розглядається по-різному.

У системі загального права даний інститут розуміється як система норм, які регулюють відносини, пов'язані з виконанням адміністратором (розпорядником) функцій «особистого представника» померлого. Розпорядник, а не спадкоємець, несе відповідальність за своєчасний та правильний розрахунок за боргами спадкодавця. Спадкоємці отримують від розпорядника свої частки майна після того, як будуть проведені розрахунки із кредиторами померлого [1, с. 257]. У системі континентального права під поняттям даного інституту прийнято розуміти систему норм, які регулюють правонаступництво, де права й обов'язки померлого переходять безпосередньо до спадкоємців. Майно померлого без «посередників» переходить до спадкоємців за законом або за заповітом. Спадкоємці самостійно несуть відповідальність за зобов'язаннями спадкодавця [1, с. 257].

Немає єдності в різних правових системах щодо підстав спадкування, форми та змісту заповіту, заповідальності дієздатності громадянина, скасування заповіту тощо.

Вирішення спадкових спорів зазвичай породжує майнові відносини, що належать до системи відносин власності однієї держави, але взаємодіють із системою власності іншої держави. Це дає підстави кожному із правопорядків претендувати на врегулювання тих самих спадкових відносин, якщо вони ускладнені іноземним елементом [2].

Вищезазначене свідчить про доцільність дослідження норм спадкового права та посилює необхідність правової регламентації спадкування засобами міжнародного приватного права.

Як і законодавство України, законодавство закордонних країн встановлює два порядки спадкування: за законом і за заповітом. Спадкування за заповітом відіграє провідну роль, спадкування ж за законом застосовується, якщо спадкодавець не залишив заповіту.

Одним із найважливіших питань спадкування за заповітом є питання визначення форми заповіту.

У законодавстві країн континентального права виділяють такі форми заповіту:

1) власноручний заповіт – заповіт, написаний заповідачем, підписаний ним самостійно. Ця форма є найбільш поширеною через простоту впорядкування і можливості дотримання таємниці заповіту [3, с. 3]. Укладення ологографічного (власноручного) заповіту передбачено законодавством Німеччини, Польщі, Франції та деяких інших країн [4, с. 44];

2) заповіт у формі публічного акта є заповітом, зробленим відповідно до встановленої законом процедури за участю офіційної посадової особи, найчастіше такою особою виступає нотаріус. У Франції заповіт складається за участю двох нотаріусів (або одного при двох свідках), у Швейцарії – за участю однієї посадової особи і двох свідків, у Німеччині заповідач диктує нотаріусу свою останню волю або передає йому письмовий документ із повідомленням, що в ньому міститься його остання воля, в Італії публічний заповіт приймає нотаріус у присутності двох свідків [5, с. 177–178];

3) таємним (секретний) вважається заповіт, складений заповідачем і в запечатаному вигляді переданий на

зберігання нотаріусу, зазвичай у присутності свідків. Дана форма заповіту дозволяє забезпечити таємницю заповіту та його схоронність, проте може містити певні розпорядження, які мають подвійне тлумачення або є протизаконними [3, с. 4].

Норми цивільних кодексів багатьох країн світу вже протягом тривалого часу надають можливість спадкодавцеві розпорядитися своїм майном на випадок смерті шляхом складання секретного (таємного, або закритого) заповіту [6, с. 77]. Так, відповідно до ст. 1367 Цивільного кодексу Грузії, за бажанням заповідача свідки посвідчують заповіт без ознайомлення з його змістом (закритий заповіт). У такому разі свідки мають бути присутніми під час складання заповіту. Під час посвідчення закритого заповіту свідки мають вказати, що заповіт складено особисто заповідачем у їх присутності, але його зміст їм невідомий [7].

Так, згідно зі ст. 727 Цивільного кодексу Квебеку, у присутності двох повнолітніх свідків заповідач заявляє, що представлений письмовий документ, зміст якого він може не розголошувати, є його заповітом; після цього він і свідки підписують заповіт.

Що стосується країн загального права, то, на відміну від країн континентального права, законодавство цих країн зазвичай встановлює вимогу письмової форми заповіту і підписання заповіту заповідачем. Так, у ст. 9 Закону Англії про заповіти 1837 р. зазначено, що заповіт складається в письмовій формі, підписується заповідачем чи іншою особою за його вказівкою, засвідчується не менш ніж двома свідками в його присутності. Дозволяється поєднання рукописного та машинного текстів [8, с. 1096–1097].

Отже, заповіт у формі публічного акта не набув поширення у країнах загального права, на відміну від європейських країн, набагато важливішим у цих країнах є факт волевиявлення заповідача, а не його державна реєстрація чи посвідчення посадовими особами.

Щодо надзвичайного заповіту (заповіт у надзвичайних умовах), то, наприклад, за законодавством Польщі, допускається вчинення такого заповіту в усній формі у присутності трьох і більше свідків. Проте, відповідно до ст. 955 Цивільного кодексу Польщі, спрощений заповіт втрачає чинність після спливу шести місяців із часу, коли відпали обставини, які унеможлилювали складання заповіту у звичайній формі [9].

Таку саме можливість передбачає і законодавство Іспанії, але з обмовкою, що вчинення усного заповіту можливе лише під час бойових дій (в умовах невідвротної небезпеки).

Спадкове право Франції містить поняття привілейованих заповітів, відносячи до останніх заповіт військовослужбовця; заповіт під час епідемії; заповіт, учинений у момент перебування на острові, розташованому в європейській частині Франції або заморських департаментах, де немає нотаріусів; заповіт, учинений у момент перебування у відкритому морі; заповіт, учинений громадянами Франції в момент перебування за кордоном [4, с. 45].

У § 2250 німецького Цивільного уложення зазначено, що особа, яка внаслідок настання певних обставин перебуває в місцевості, відрізаний від зовнішнього світу, а також особа, якій загрожує смертельна небезпека, можуть скласти заповіт шляхом усної заяви у присутності трьох свідків [10].

Цивільний кодекс Угорщини визначає умови, за дотримання яких усний заповіт набуває чинності: 1) остання воля повинна бути виражена в повному обсязі; 2) присутність під час висловлення волевиявлення двох свідків; 3) свідки повинні володіти мовою, якою висловлюється волевиявлення; 4) заповідач повинен заявити, що висловлене волевиявлення є його заповітом [8, с. 1100].

Отже, можна зробити висновок, що заповіт у країнах континентального права має більш публічний характер – це немов би декларація останньої волі особи перед суспільством. Водночас у державах англосаксонської системи він має більш особистий характер. Саме із цієї причини в цих державах достатньо посвідчення заповіту свідками.

У законодавстві закордонних країн відрізняється віковий ценз стосовно права на здійснення заповідального розпорядження.

Тестаментоздатність у більшості країн континентальної Європи настає з 18 років. Проте існують і винятки. У § 2229 Цивільного уложення Німеччини допускається складання заповіту неповнолітньою особою, яка досягла 16 років [11, с. 264].

Відповідно до ст. 904 Цивільного кодексу Франції, особа, яка досягла шістнадцятирічного віку і не звільнена з-під батьківської влади, може розпоряджатися лише половиною того майна, яким вона могла б розпоряджатися, якщо б досягла повноліття [12, с. 114].

У Словенії фізичні особи мають право на здійснення заповідальних розпоряджень із 15 років, в Іспанії – із 14 років. Право Швейцарії допускає часткову спадкову дієздатність із 18, а повну із 20 років [13, с. 49].

За Цивільним кодексом Угорщини заповіт можуть складати особи з обмеженою дієздатністю, якою володіють неповнолітні, які не досягли 14-річного віку, а також повнолітні, над якими встановлено піклування в судовому порядку [8, с. 1098].

В Англії здатність до складання заповіту визначається із 21-го року (за винятком осіб, що перебувають у лавах збройних сил, і моряків, що перебувають у плаванні, які отримують таке право із 14 років) [11, с. 164].

У більшості штатів США здатність складати заповіт виникає з досягненням 18 років, проте в деяких штатах (Джорджія) – із 14 років [2, с. 9].

В Україні право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю, тобто із 18 років.

Різним є підхід стосовно можливості складання одного заповіту кількома особами (спільний заповіт). Законодавство деяких країн допускає вчинення такого заповіту двома і більше особами незалежно від наявності подружнього або родинного зв'язку. Так, наприклад, за законодавством Швеції та Данії спільний заповіт може бути складений особами, що перебувають у близьких стосунках. Цивільним законодавством Німеччини дозволяється вчинення спільного заповіту особами, які зареєстровані як співмешканці. Досить поширеним так званий берлінський заповіт (Berliner Testament), у якому подружжя вказують спадкоємцями один одного і водночас установлюють осіб, які успадкують їхнє майно після смерті обох [10].

Відповідно до ст. 1347 Цивільного кодексу Грузії, подружжя може скласти спільний заповіт щодо взаємного спадкування, який може бути скасований на вимогу одного з подружжя, але за життя чоловіка та жінки [7, с. 74].

У ст. 604 Цивільного закону Латвійської Республіки дозволено вчинення заповіту, коли одним спільним актом дві або більше осіб призначають себе спадкоємцями стосовно один одного (так званий взаємний заповіт). Причому якщо один зі спадкодавців скасовує взаємний заповіт, або його заповідальне розпорядження з якихось причин утрачає чинність, це не впливає на дійсність розпорядження інших заповідачів [14, с. 119].

Взаємні заповіти відомі у праві Англії, США [15, с. 376].

Для права Болгарії, Нідерландів, Італії, Франції та Польщі заповіт – односторонній акт, тому двоє чи більше осіб не можуть викласти свою волю в одному документі незалежно від того, на чию користь заповіт складався [14, с. 119].

За законодавством України можливе складання спільного заповіту лише подружжям.

Неоднаково виражається у праві різних країн принцип свободи заповіту. Зазвичай він обмежується на користь сім'ї спадкодавця [16, с. 345–346].

Спадкове право Польщі (ст. 991 Цивільного кодексу) включає до кола спадкоємців, що мають право на обов'язкову частку у спадщині, непрацездатних низхідних (зокрема, малолітніх дітей), непрацездатного подружжя та непрацездатних батьків, які, незалежно від змісту заповіту, отримують 2/3 частини, яку б вони отримали в разі спадкування за законом.

Австрійське законодавство зараховує до обов'язкових спадкоємців дітей спадкодавця, а за їх відсутності – його батьків, а також одного з подружжя. Під дітьми мають на увазі також внуки і правнуки, а під батьками – усіх бабів і дідів. Обов'язкова частка кожної дитини й одного з подружжя становить половину того, що належало б кожному з них за спадкування за законом. Дозпускається зменшення обов'язкової частки у спадщині, якщо особа, яка має право на її отримання, та спадкодавець ніколи не перебували у близьких відносинах, що зазвичай існують у сім'ї між подібними родичами. Однак зазначене право не може бути реалізоване, якщо заповідач безпідставно відхилив здійснення права на особисте спілкування з особою, яка має право на отримання обов'язкової частки у спадщині (§ 773a Цивільного кодексу Австрії).

За законодавством Іспанії право на обов'язкову частку у спадщині мають діти і їхні нащадки. Розмір обов'язкової долі дітей становить 2/3 долі, яку вони б отримали в разі спадкування за законом. Обов'язкова доля батьків і їхніх висхідних становить половину долі, яку б вони отримали в разі спадкування без заповіту. Ця доля буде зменшена до 1/3, якщо ця категорія спадкоємців буде конкурувати з пережившим чоловіком чи дружиною [17].

У Швейцарії правом на обов'язкову частку у спадщині наділені низхідні родичі спадкодавця, його батьки та вдова (вдівець). Позбавити спадкоємця права на обов'язкову частку у спадщині можна, однак за умови, що він учинив злочин щодо спадкодавця чи його близьких родичів або грубо порушив обов'язки, покладені на нього законом щодо спадкодавця та його сім'ї [7, с. 67–68].

Згідно із Цивільним кодексом Угорщини, незалежно від змісту заповіту обов'язкова частка належить дітям (зокрема, усиновленим), внукам, правнукам спадкодавця та його пережившому з подружжя, а також батькам, якщо в момент відкриття спадщини вони є спадкоємцями заповідача за законом. Позбавлення обов'язкової частки спадщини допускається за наявності діючого заповідального розпорядження спадкодавця, у якому прямо вказана причина позбавлення спадкової частки [8, с. 1103].

Мусульманське право значно обмежує свободу заповіту. Основним тут є спадкування за законом. Спадкодавець не може змінити встановлений правом порядок спадкування і може розпорядитися в заповіті лише третьою частиною спадкового майна на користь осіб, які не входять у коло спадкоємців за законом. Відсутня рівність чоловіка і жінки: жінка може отримати лише половину долі чоловіка; спадкоємцями не можуть бути особи, які належать до інших релігій чи віросповідань [18, с. 174].

У спадковому праві країн Тропічної Африки частіше за все визначено, що спадок ділиться між найближчими родичами померлого. Традиційно спадкує старший син або сини спадкодавця. Якщо таких немає – старша дочка. Лише в деяких країнах чоловіку (дружині), який пережив, надається право отримати половину майна померлого. У полігамних сім'ях жінки отримують долі, які залежать від кількості дітей у кожній з них. За окремим порядком спадкуються сільськогосподарські землі, врожай і домашня худоба: на їх спадкування впливають право чи звичай громади, племені, релігії, секти померлого [18, с. 175].

Відповідно до законодавства України, заповідач має право заповідати своє майно будь-якій особі: як тій,

що входить до кола спадкоємців за законом, так і сторонній особі, яка не перебуває із заповідачем у родинних відносинах. Варто зазначити, що для набуття статусу спадкоємця недостатньо самого факту наявності заповіту на користь певної особи. Необхідна також і відсутність фактів недобропорядної поведінки спадкоємців стосовно спадкодавця. У ст. 1224 Цивільного кодексу України передбачено перелік обставин, за наявності яких особа може бути усунена від права на спадкування [23].

У законодавстві деяких закордонних країн у спадковому майні виділяють дві частки: вільну та резервну. Так, наприклад, за законодавством Франції майно спадкодавця поділяється на таке, що перебуває в його вільному розпорядженні (*quotite disponible*), і так звану резервну частку (*reserve*). У Франції діти заповідача мають статус так званих захищених спадкоємців, і за ними в обов'язковому порядку резервується певна частка майна (*Reserve Legale*). Позбавити рідних чи усиновлених дітей спадщини неможливо за жодних умов. Якщо спадкодавець жив у новому шлюбі, на його дітей від цього шлюбу нарівні з дітьми від попередніх шлюбів поширюється право на успадкування майна своїх батьків, але це не стосується вітчимів і мачухи. Щоб вступити у права на спадщину, вік дітей значення не має. Якщо у спадкодавця одна дитина, її частка становить половину вартості майна; якщо двоє дітей, їм відходять дві третини; якщо троє – три четверти тощо. У разі відсутності дітей спадщина відходить іншим членам сім'ї за умови, що вони кровні родичі спадкодавця (брати, сестри, племінники і племінниці) Тобто зарезервована частка передається лише в межах кровної рідні за висхідною лінією [19, с. 16].

Резервна частина, яка обмежує право спадкодавця вільно розпоряджатися своїм майном у заповіті, не може перевищувати 3/4 майна. Спадкоємці не можуть відмовитись від резервної частини (якщо вони не відмовляються від правонаступництва) [20].

Бельгійський закон визнає принцип резервних частин, згідно з яким мінімальна частина (зарезервована частина) спадщини повинна передаватися дружині, дітям, батькам загиблого. Ця резервна частина становить половину спадщини, якщо є одна дитина (або її нащадки), 2/3 – якщо є дві дитини, 3/4 – якщо є троє або більше дітей. Якщо немає нащадків або подружнього партнера, тоді батько і мати мають право на чверть спадщини. Друга сторона завжди отримує право на користування принаймні половиною активів, що входять у спадщину. Ця половина буде містити майно, до якого належать будинок і речі домашнього вжитку. Якщо заповідач вирішив не враховувати резервної частини до свого заповіту, а спадкоємці погоджуються, поважаючи його бажання, то заповіт може бути

правомірний. Але спадкоємці, резервна частина яких не була дотримана і які мають намір вимагати її, мають право порушити справу в порядку зменшення спадщини на розмір резервної частки [21].

Відповідно до чеського законодавства резервна частина може становити всю нерухомість. Розмір резервної частини залежить від віку бенефіціара (неповнолітній/дорослий) та кількості спадкоємців. Бенефіціари резервної частини не можуть відмовитися від частки резервної частини. У них є лише можливість прийняти або відмовитися від усієї спадщини, але в межах угоди про правонаступництво між спадкоємцями одержувач резервної частини може погодитися на отримання меншої частини майна, ніж він/вона має право. Друга сторона подружжя не має права на будь-яку резервну частину. Спадкоємець набуває цього статусу за рішенням нотаріуса, який виступає в ролі судового уповноваженого. Це рішення набуває чинності із дня смерті, навіть якщо рішення буде видано пізніше. Спадкоємець несе особисту відповідальність за борги померлого відповідно до вартості майна, отриманого ним [22].

Отже, у законодавстві не всіх закордонних країн обов'язкова частка виконує забезпечувальну функцію. У деяких державах до кола обов'язкових спадкоємців включаються особи незалежно від їхньої працездатності.

Висновки. Отже, у закордонних країнах для захисту прав спадкоємців використовуються різні правові інститути: «право на обов'язкову частку» та «право на резерв».

Право на обов'язкову частку реалізується шляхом пред'явлення до спадкоємців вимоги про виплату ними грошового еквівалента частки зі спадкової маси. Якщо інші спадкоємці заперечують проти видачі свідоцтва про право на спадщину на обов'язкову частку, то вони мають право звернутися з відповідним позовом до суду. Отже, під час реалізації права на обов'язкову частку виникає багато проблем, наприклад: інші спадкоємці можуть заперечувати щодо виділення такої частки; у встановлених законом випадках суд, урахувавши певні обставини, може зменшити розмір обов'язкової частки тощо. Під час реалізації права на резерв таких проблем не виникає. Адже ще за життя спадкодавця його майно поділяють на резерв та вільну частку. Спадкодавець має право розпоряджатися лише майном, яке становить вільну частку. Частина резерву призначена для найближчих родичів спадкодавця і переходить до них у разі смерті спадкодавця. Отже, права сім'ї спадкодавця у країнах, де застосовують «право на резерв» як спосіб охорони прав сім'ї спадкодавця, захищені краще. Тому пропонуємо застосовувати зазначений спосіб забезпечення інтересів сім'ї спадкодавця і в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Міжнародне приватне право : підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / за ред. В.П. Жушмана, І.А. Шуміло. Харків : Право, 2011. 320.
2. Кармаза О.О. Спадкування у сучасному міжнародному приватному праві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2006. 14 с.
3. Підпригора О.А. Заповіт як підстава спадкування. *Вісник Запорізького державного університету*. 2003. № 1. С. 1–5.
4. Бунятова Ф.Д. Привилегированное завещание во французском гражданском праве. *Нотариальный вестник*. 2013. № 2. С. 45–47.
5. Скрипник О.В. Форма заповіту за законодавством України та держав Західної Європи: порівняльний аналіз. *Актуальні проблеми політики* : збірник наукових праць / керівн. авт. кол. С.В. Ківалов ; відп. за вип. Л.І. Кормич. Одеса : Фенікс, 2009. Вип. 36. С. 172–180.
6. Калаур І.Р. Сучасні тенденції щодо форми заповіту цивільне право та цивільний процес: актуальні питання. *Приватне право і підприємництво*. 2016. Вип. 16. С. 76–79.
7. Кухарев О.Є. Спадкове право України : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2013. 328 с. URL: http://kafedr.at.ua/_bd/2/217.pdf.
8. Основные институты гражданского права зарубежных стран / отв. ред. В.В. Залесский. Москва : Норма, 2009. 1184 с.
9. Кернична С. Форма заповіту як обов'язкова умова його дійсності в українському законодавстві та законодавстві окремих європейських країн (Франції, Німеччини, Польщі). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua>.
10. Гражданское уложение Германии. Вводный закон к Гражданскому уложению. Перевод с нем. / научн. ред. : Н.Г. Елисеев, А.Л. Маковский, Т.Ф. Яковлева ; введ.: В.М. Бергман. Москва : Волтерс Клувер, 2004. 816 с.
11. Федина Г.С. Міжнародне приватне право : підручник. Київ : Атіка, 2003. 544 с.
12. Антоненко-Куличенко Н.С. Вопросы завещательной дееспособности при составлении завещания с наличием иностранного элемента. *Юридическая наука и правоохранительная практика*. 2012. № 2.
13. Міжнародне приватне право. Особлива частина : підручник / за ред. А.С. Довгерта, В.І. Кисіля. Київ : Алерта, 2013. 400 с.
14. Блинков О.Е. Многосторонние завещания в наследственном праве зарубежных стран. *Современное право*. 2008. № 11. С. 117–120.

15. Міжнародне приватне право / за ред. Р.Д. Дмитрієва. 2-ге вид. перероб. і доп. Москва : Проспект, 2004. 688 с.
16. Павлова І.У. Міжнародне приватне право : підручник. Москва : Эксмо, 2005. 752 с.
17. Супрунович А.В. Колізії спадкування у міжнародному приватному праві. URL: <http://www.rusnauka.com>.
18. Вусенко Ю.В. Проблеми спадкових відносин у міжнародному приватному праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2013. С. 173–175.
19. Тучак Т.В. Податок на спадщину та дарування у Франції. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2008. № 12 (91). С. 15–19.
20. Французький цивільний кодекс 1804 р. URL: www.ipsub.udsu.ru/download/kafedra.../fgk.doc. 1.
21. Private law codifications in Belgium. 2012. № 2. P. 112–118. URL: <https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/taiwan2012HeirbautandSt>.
22. Inheritance tax and law in Czech Republic. URL: <https://www.globalpropertyguide.com/Europe/Czech-Republic/Inheritance>.
23. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.